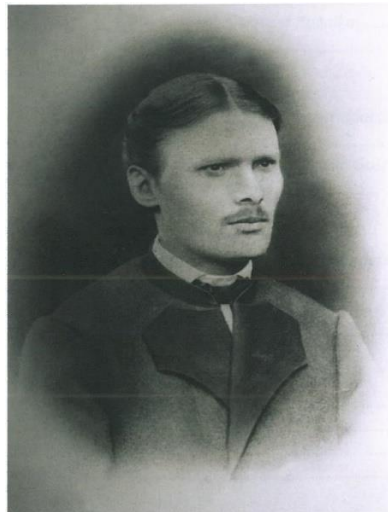


GAŠPER KRIŽNIK



Gašper Križnik se je rodil 5. januarja 1848 v Motniku, kot prvi od petih otrok skromnih kmečkih staršev. Po domače se je reklo pri "Španu". Njegova rojstna hiša stoji na hribčku v bližini župnijske cerkve.

Mladi Gašper ni hodil v šolo, ampak se je sam naučil pisati in brati. V Motniku je bila takrat že šola, vendar jo je bilo treba plačevati, za kar na revni kmetiji ni bilo denarja.



Viri fotografij: <https://www.leksikon.si/Oseba/Osebald/19>. Povzeto 23. 2. 2023.

ČEVLJAR

V Motniku se je Gašper najprej priučil čevljarstva, ki ga je pogosto opravljal po hišah na gorskih kmetijah. Znan je bil kot dober čevljar, ki je znal narediti tudi nove čevlje in škornje. *»Domačini so komaj čakali, kdaj bo prišel s čevljarstvom naokrog, da bo povedal kaj novega. Kot čevljar je tudi po več dni delal pri eni družini in se pri njih prehranjeval in prenočeval.«¹*

¹ O sedanjem svetu, str. 16.

ZBIRALEC LJUDSKEGA SLOVSTVA

Gašper se je z zbiranjem slovstvene folklore (pravljice, pripovedke, pesmi idr.) začel ukvarjati že v mladosti. Zbrano gradivo je pošiljal različnim ustanovam, ki so v njegovem času zbirale in objavljale narodno blago, največ Slovenski matici. Sodeloval je s številnimi domačimi in tujimi pomembnimi možmi, ki so bili strokovnjaki na področju jezikoslovja, zgodovine in etnologije. Svoje gradivo je pošiljal za objavo raznim časopisom. Za zapise je le redko dobival plačilo. Pisal je v domačem narečju.²

Pripovedovalcem, med katerimi so bili predvsem domačini, pa tudi berači, vojaki, zaporniki, stranke v čevljarški delavnici in obiskovalci Motnika, je moral pogosto za njihove pripovedi tudi plačevati. Veliko gradiva je zbral tudi sam, prehodil je vse kraje od Kamnika do Celja, od Motnika do Zagorja, pa tudi kraje v Savinjski dolini. Veliko njegovega gradiva se hrani tudi v tujini, v Sankt Peterburgu.

»Podučen po Novicah in starim letniku »Slovenska bučela« sem začel zapisovati najpred pesni, zato, ko so bile pesni posebno priporočene in ko jih tudi ni bilo preveč zamudno zapisovat. Naprosil sem rajnega Antona Glovaca, nekdanjiga usnarja v Motniku, starega 80 let, da mi je nekaj pesn povedal, zakar sem mu mogel tudi nekej plačati. Zapel mi je zdravičko ali bolje da rečem deklamoval, ko tedaj še nisem znal metrike, jih tudi nisem zapisal, de bi bile za rabo. Ljudje so pa djali, de bom zblaznil. To je bilo 1868. Poznej sem obernil na pravlice. Miha Goste, hlapec 20 let star mi jih je sam zapisoval, da sem mu le poper dal. Kar je bilo falenga, sem sam popravil. Jakob Korenta, 17 let stari čevljarški učenc, ko je šival pri meni, sem ga prosil, da mi jih je narekval. Z njim sem se stavil en goldinar, če jih je deset povedat.«

TRGOVEC IN KMET

Leta 1878 je Gašper Križnik v Motniku odprl trgovino s sladkorjem in kavo. Istega leta je dejavnost razširil na trgovino z mešanim blagom in kramarijo, kasneje še na prodajo petroleja. Leta 1884 je kupil hišo, v kateri je imel trgovino in se tja tudi preselil. Dejavnost trgovine je razširil še na prodajo in točenje žganih pijač. Kupil je tudi kmetijo »Nadlistnik« pri Špitaliču, kjer je kmetoval z družino. Motničani so ga imeli za bistrega in gosposkega človeka.

MOŽ IN OČE

Leta 1885 se je poročil s štirinajst let mlajšo Heleno Hribar, po domače »Jergovčev«. Med leti 1886 in 1901 se jima je rodilo devet otrok: Marija, Antonija, Gašper, Peter, Terezija, Jožef, Janez, Marija in Ciril. Najstarejša hči Marija je umrla stara komaj dve leti, kasneje se je rodila še ena hčerka, ki sta jo poimenovala Marija, sinova Jožef in Ciril pa sta umrla že v prvem letu. Gašper Križnik je umrl 26. 11. 1904 v Motniku, star 56 let.

Viri:

- *O sedanjem svetu*. Zgodbe ljudskega zbiratelja Gašperja Križnika. Izbrala in uredila Damijana Križnik Vrhovec. Vir, 2008.
- *Sveti Coprijan : pravljice, povedke in drugo pripovedno izročilo iz Motnika in okolice*. Zapisal Gašper Križnik. Uredili Breda Podbrežnik Vukmir in Monika Kropelj Telban. Ljubljana: Založba ZRC, 2020.
- <https://www.leksikon.si/Oseba/Osebald/19>, povzeto 23. 2. 2023.

² V ležečem tekstu je del Križnikovega pisma v tedanjem motniškem narečju. Vir: Sveti Coprijan, str. 16.